

ФАКУЛТЕТ ЗА ЗЕМЈОДЕЛСКИ НАУКИ И ХРАНА - СКОПЈЕ

Предмет: Аграрна политика; 3+2+2; 6 (шест) кредити

МЕРКИ НА ЗЕМЈОДЕЛСКАТА ПОЛИТИКА

***-Економски мерки. Мерки за регулирање на
имотните односи на земјоделското земјиште.
Општи и административни мерки на
земјоделската политика-***

Проф. д-р Драги Димитриевски

Мотивација

- ▶ ***Мерки на на земјоделската политика***
 - ▶ ***Економски мерки***
 - ▶ Политика на цени
 - ▶ Мерки на фискална политика
 - ▶ Мерки на инвестициона и кредитна политика
 - ▶ Мерки за управување со ризик – осигурување
 - ▶ Мерки за директна буџетска поддршка
 - ▶ ***Мерки за регулирање на имотните односи на земјоделското земјиште.***
 - ▶ Комасација
 - ▶ Арондација
 - ▶ Консолидација
 - ▶ ***Општи и административни мерки на земјоделската политика***
 - ▶ ***Проценка на земјоделската политика***
-

Мерки и инструменти на земјоделската политика

- ▶ *Со мерките и инструментите на земјоделската политика, носителите на одлучување ги извршуваат донесените цели на земјоделската политика*
- ▶ *Земјоделството е стопанска област со најголем број и најразноврстни мерки и инструменти.*
- ▶ *Поделба на мерките според нивното потекло и влијание:*
 - ▶ Економски мерки.
 - ▶ Мерки за регулирање на имотните односи на земјоделското земјиште.
 - ▶ Општи и административни мерки на земјоделската политика.

Економски мерки

- ▶ *Политика на цени*
- ▶ *Мерки на фискална политика*
- ▶ *Мерки на инвестициона и кредитна политика*
- ▶ *Мерки за управување со ризик – осигурување*
- ▶ *Мерки за директна буџетска поддршка*

Економски мерки – ПОЛИТИКА НА ЦЕНИ

- ▶ **Во слободниот, нерегулиран пазар, пазарните сили воспоставуваат рамнотежа на цената и разменуваните количини**
 - ▶ Цената е резултат на пазарните сили (понудата и побарувачката)
 - ▶ **Земјоделството - пазар на потполна конкуренција;**
 - ▶ Голем број производители/понудувачи со слаба пазарна моќ
 - ▶ **Причини за постоење на Политика на цени во земјоделството:**
 - ▶ Нарушување на пазарот (сезонски осцилации во приносите)
 - ▶ Заостанување на развојот на земјоделството во однос на останатите стопански области
 - ▶ Неправедна распределба на доходот во општеството.
 - ▶ Неконкурентност во споредба со производителите во странство.
 - ▶ Обезбедување на доходот на земјоделските производители
-

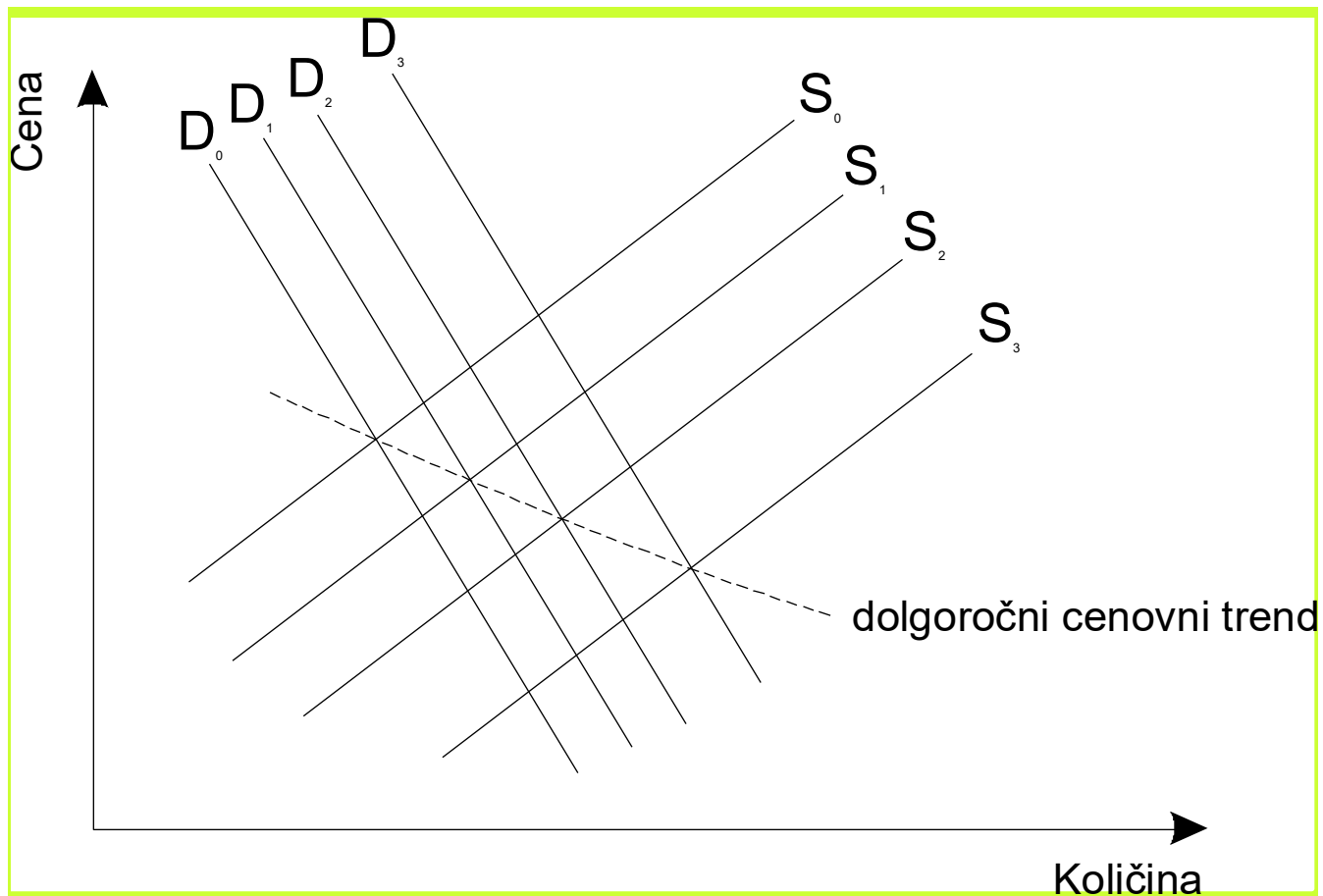

Економски мерки – ПОЛИТИКА НА ЦЕНИ

- ▶ **Причина за проблемот на доходот:**
 - ▶ **негативното движење на цените на долг рок и**
 - ▶ **немобилност на производните фактори**
- ▶ **Негативно движење на цените на долг рок:**
 - ▶ Бреме на техничкиот напредок (растечка понуда);
 - ▶ Енгелови закони (стагнирачко побарување);
 - ▶ Резултат на односите помеѓу S/D е паѓање на цените;
 - ▶ Целиот 20 век со повремени пораста на цените (последен пат 2008);

Долгорочен ценовен тренд во земјоделството

Економски мерки – ПОЛИТИКА НА ЦЕНИ

- ▶ ***Цените како мерка на економската (земјоделската) политика – појава***
 - ▶ Добиваат на значење после големата светска економска криза 1929-1932 година;
 - ▶ Во земјоделството ценовните интервенции се појавуваат кон крајот на 19-ти век (во Европа по влезот на големи количества евтино американско жито);
 - ▶ ***Мерки на политиката на цени:***
 - ▶ Гарантирани цени;
 - ▶ Минимални цени;
 - ▶ Субвенционирани цени;
 - ▶ Слободни цени ...
 - ▶ ***Останати мерки во политиката на цени:***
 - ▶ Паритети на цени: интерни и екстерни;
 - ▶ Регреси;
 - ▶ Премии;
-

Економски мерки – Мерки на фискалната политика

▶ ***Мерки на фискалната политика:***

- ▶ Даноци, јавни расходи, буџет, јавен долг;

▶ ***Данокот - најстара економска мерка на земјоделската политика***

- ▶ Се појавува со првите облици на организирање на луѓето;
- ▶ Земјоделството – најстара стопанска област – даноците од земјоделство главни во формирање на буџетот – првобитна акумулација;

▶ ***Даночен систем:***

- ▶ Збир на сите даноци воведени во една држава, меѓусебно поврзани во една целина со која се спроведуваат целите на фискалната политика

Економски мерки – Мерки на фискална и даночна политика

▶ **Видови на даноци:**

- ▶ Непосредни:
 - ▶ според катастарски приход;
 - ▶ данок на имот;
- ▶ Посредни: зафаќања од доходот на други начини (ДДВ, разни давачки во вид на такси и друг вид фискални зафаќања).

▶ **Стапка на одданочување**

- ▶ Пропорционална – еднаква за сите без разлика на висината на даночната основа (доход, вредност на имот);
- ▶ Прогресивна – со зголемување на даначната основа се зголемува даночната стапка;

Економски мерки – Мерки на фискална и даночна политика

- ▶ ***Значење на даноците во земјоделската политика***
 - ▶ На почетокот исклучиво фискален карактер;
 - ▶ Денес со политичко и економско значење;
 - ▶ Политичко: влијае на социјалните аспекти на руралното население, искористување на земјиштето и останатите ресурси;
 - ▶ Економско: го насочува развојот на земјоделството во целина, како и поедините гранки;

Економски мерки - Мерки на инвестициона и кредитна политика

► **Инвестициона политика:**

- Економски и административни мерки со кои државата, односно нејзините органи ги насочуваат инвестициите заради остварување на економски, социјални и политички цели кои се поставуваат во одреден степен од развојот на државата.
- Инвестициите се основен фактор на стопанскиот развој;
- Инвестициите се остваруваат со:
 - сопствени средства (самофинансирање);
 - позајмени средства (кредитирање);

Економски мерки - Мерки на инвестициона и кредитна политика

▶ ***Земјоделството во инвестиционата и кредитна политика:***

- ▶ Ниско ниво на самофинансирање (специфичности на земјоделското производство);
- ▶ Значење на кредитната политика и системи на кредитирање:
 - ▶ Банките во системот на кредитирање;
 - ▶ Фондовски систем на кредитирање;
 - ▶ Буџетски систем на кредитирање;
- ▶ Инвестиционен кредит;
- ▶ Кредитирање на тековно производство;
- ▶ Услови за кредитирање:
 - ▶ Субвенционирање на каматна стапка.

Економски мерки - Мерки за управување со ризик – осигурување

- ▶ ***Земјоделството – високо ризичен бизнис***
- ▶ ***Осигурување:***
 - ▶ Економска дејност која по пат на здружување на голем број лица (поединци, компании, институции), изложени на ризик, со средства кои ги уплаќаат обезбедуваат надомест на штетите на оние кои ќе им се случат.
 - ▶ Осигурувањето се извршува со уплата на сума за осигурување од страна на осигуреникот:
 - ▶ Премија;
 - ▶ Полиса;
 - ▶ Осигурување се врши на:
 - ▶ Основни средства, производство во тек, кредит, стока во транспорт, ...

Економски мерки - Мерки за директна буџетска поддршка

▶ ***Буџетски поддршки***

- ▶ Непосредни плаќања
 - ▶ Буџетски поддршки, кои непосредно влијаат на доходот и посредно влијаат на пазарите
- ▶ Посредни буџетски поддршки:
 - ▶ Посредно го поддржуваат доходот и не влијаат на делувањето на пазарите

Мерки за регулирање на имотните односи на земјоделското земјиште

▶ **Земјишна политика:**

- ▶ Дел од земјоделската политика со која се менуваат и уредуваат имотните односи и поседовната структура на земјоделското земјиште.

▶ **Мерки на земјишната политика:**

- ▶ **Аграрна реформа:** една од најстарите мерки на земјишната политика со која се менуваат постоечките и се воспоставуваат нови поседовни односи и се одредува правото на сопственост над земјиштето со што се влијае на поседовната структура во земјоделството.
- ▶ Први обиди на аграрна реформа се наоѓаат во Стариот Рим (Тиберије и Гај Грах), распределба на земјата над поставениот максимум од патрициите кон слободните граѓани.

Мерки за регулирање на имотните односи на земјоделското земјиште

► **Мерки на земјишната политика:**

- **Комасација:** мерка за уредување на земјоделското земјиште со промена на земјишната структура и сопственост;
 - Консолидација: Групирање и окрупнување на земјоделското земјиште во насока на создавање на поголеми земјишни парцели со поправилна форма.
- **Арондација:** уредување на земјишната територија со неменување на сопственичката структура во насока на заедничко производство;
- Аграрен максимум;
- Аграрен минимум;

Општи и административни мерки

▶ **Општи услуги за земјоделството:**

- ▶ Надоместоци за услугите, кои земјоделството не може да ги покрие во целост (образование, научно-истражувачка работа, советодавни услуги ...);

▶ **Државно-административни мерки:**

- ▶ Мерки на заштита и контрола;
- ▶ Мерки за повластување;
- ▶ Мерки на принуда;

Проценка на националната земјоделска политика

- ▶ **Теоретски концепти**

- ▶ Компаративна метода

- ▶ **Процена на заштита и поддршки за конкурентност**

- ▶ Поединечни индикатори (номинални, ефективен коефициент на заштита)
- ▶ PAM – Матрица за анализа на аграрна-политика
- ▶ PSE/CSE калкулации на поддршки на производителите и потрошувачите

- ▶ **Процена на доходовната состојба**

- ▶ Калкулации на трошоци и приходи
- ▶ Книговодство на земјоделските стопанства (FADN)
- ▶ Национална сметка на земјоделството
- ▶ Секторски модели на земјоделството (палета на форми и начини)

Проценка на националната земјоделска политика (1)

➤ *Процена на заштита и поддршки за конкурентноста:*

- ▶ Поединечни индикатори (номинални, ефективен коефициент на заштита)
- ▶ PSE/CSE калкулации на поддршки на производителите и потрошувачите

Проценка на националната земјоделска политика (2)

Коефициентот на номинална заштита (NPC)

- ▶ **Го мери нивото на заштита на домашните производители.**
 - ▶ Еднаков е на односот помеѓу цените на домашниот пазар и цените на референтниот (светски) пазар.
 - ▶ По правило се употребува индексна форма.
 - ▶ Колку е повисок коефициентот на номиналното ниво на заштита, толку се позаштитени домашните производители.
 - ▶ Вредностите можат да бидат и многу високи (1000 за примерот на ориз во Јапонија).

Проценка на националната земјоделска политика (3)

- ▶ ***ОЕСД индикатори на поддршка ги мерат:***
 - ▶ Трансферите, кои произлегуваат од земјоделските политики,
 - ▶ Трансферите помеѓу производителите, потрошувачите и обврзниците за данок.
- ▶ ***Процена на политики:***
 - ▶ Кои пренесуваат средства до земјоделските производители,
 - ▶ Независно од нивната природа, цели или ефекти.
 - ▶ Постојат и општи политики, кои таа проценка не ги третира.

Проценка на националната земјоделска политика (4)

PSE (Producer Support Estimate)

- ▶ Со PSE (Producer Support Estimate) показателот на поддршки на земјоделските производители ги мериме трансферите на парични средства од даночните обврзници и потрошувачите до земјоделските производители, предизвикани од мерките на земјоделската политика.
- ▶ PSE ги мери (вклучува):
 - ▶ Мерките на пазарно-ценовната заштита (MPS),
 - ▶ Буџетските плаќања (BT)

Проценка на националната земјоделска политика (5)

PSE (Producer Support Estimate)

- ▶ Различни показатели за PSE:
 - ▶ PSE за државата и по производи може да е изразен во апсолутен износ – PSE;
 - ▶ Може да се изрази и како удел во вкупните бруто приходи на земјоделските стопанства, изразени како вкупна вредност на производството (вреднуван по цените за производителите на прагот на земјоделското стопанство), заедно со буџетските поддршки – процентен PSE (**% PSE**);

Проценка на националната земјоделска политика (6)

СТРУКТУРА НА PSE

А. Пазарно-ценовна поддршка (MPS)

Б. Буџетски трансфери

- ▶ **Плаќања, кои темелат на користење на инпутите**
- ▶ **Плаќања кои се темелат на произведени количини**
- ▶ **Плаќања кои се темелат на капацитети (ха/број на грла)**
- ▶ **Плаќања кои се темелат на угарење**
- ▶ **Други плаќања (историски права, даночни и каматни олеснувања ...)**

Проценка на националната земјоделска политика (7)

Процена на поддршка на потрошувачите -CSE (Consumer Support Estimate)-

- ▶ Ги мери трансферите кон или од потрошувачите на земјоделски производи
- ▶ Се пресметува:
$$CSE = QC \cdot (PP - BP) + \text{буџетски поддршки на потрошувачите}$$
 - ▶ QC - потрошени количини
 - ▶ PP - цени на производителите
 - ▶ BP - цени на граница

Проценка на националната земјоделска политика (8)

Процена на поддршките за општи услуги - GSSE(General Services Support Estimates)

- ▶ Ги мери буџетски трансфери за општи услуги во земјоделството (советодавни услуги, образование, истражување ...)

Проценка на националната земјоделска политика (9)

Процена на вкупните поддршки -TSE (Total Support Estimate)-

- ▶ Ги мери вкупните трансвери во земјоделството

$$TSE = PSE + CSE + GSSE$$

Проценка на националната земјоделска политика (10)

Процена на доходовната состојба

- ▶ Калкулации на трошоци и приходи
- ▶ Книговодство на земјоделските стопанства (FADN)
- ▶ Економска сметка за земјоделството
- ▶ Секторски модели на земјоделството

Проценка на националната земјоделска политика (11)

- ▶ ***За следење на економската состојба, или проектирање на промените во аграрните политики корисни се едноставните калкулации на трошоци и приходи за:***
 - ▶ Поединечна линија на производство (на пр. производство на пченица, одгледување на прасиња),
 - ▶ Подсектор (на пр. житни култури),
 - ▶ Или на ниво на земјоделско стопанство.
- ▶ ***Во РМ систем на ФАДН***
- ▶ ***Анализи:***
 - ▶ Следење на ефектите на промените на цените на производителите, инпут цени; буџетски мерки.

Проценка на националната земјоделска политика (12)

⇒ **Економска сметка за земјоделството**

- ⇒ Макроекономски показатели за земјоделството
- ⇒ Статистичко следење на економската состојба.
- ⇒ Стандардна методологија за макроекономски сметки.
- ⇒ Сложени системи за податоци. Не добиваме по производи.

Проценка на националната земјоделска политика (13)

- ▶ **Моделите** претставуваат поедноставен приказ на реална ситуација преку претставување на односите помеѓу најважните фактори
 - ▶ Софистициран начин на анализирање и решавање на реални проблеми
 - ▶ Добра алатка за градење проекции, симулации и анализи од типот „што ако“ кои се користат за проценка на јавните трошоци на земјоделската политика, но и за обезбедување на комерцијална предност преку проценка на пазарната структура и резултати
 - ▶ Претставуваат математички израз во форма на равенства или неравенства.
 - ▶ Изградена е палета на најразлични модели кои се применуваат во земјоделството
 - ▶ моделите на парцијална рамнотежа
-

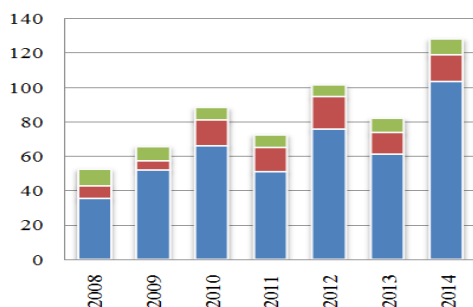
Проценка на националната земјоделска политика (14)

▶ ***Agricultural Policy Measures (APM) template***

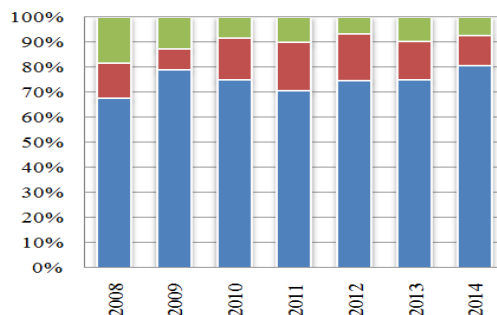
- ▶ Алатка за класификација и анализа на мерките на земјоделската политика (Rednak & Volk, 2010)
- ▶ Класификацијата се базира на
 - ▶ Класификацијата на ОЕЦД
 - ▶ Класификацијата на ЕУ на мерките на земјоделската политика
- ▶ Примена:
 - ▶ Компаративна анализа со земјоделската политика со други земји-членки на ЕУ или земји-кандидати на ЕУ
 - ▶ Споредливост на мерките на земјоделската политика низ годините (поради честите промени).
 - ▶ Основа за анализа на влијанието на политиката според инјектираните финансиски средства во стопанството.

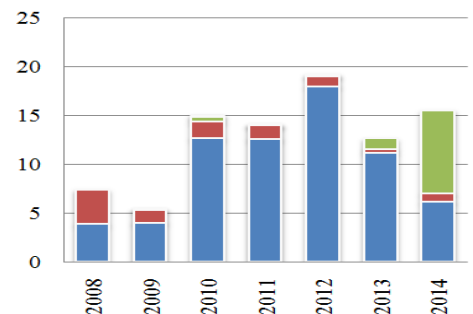
Пример за резултати од АПМ

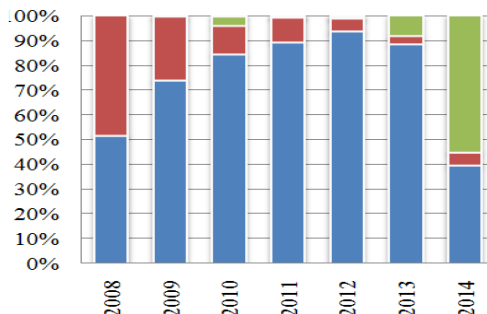
■ Market and direct producer support
■ General measures related to agriculture

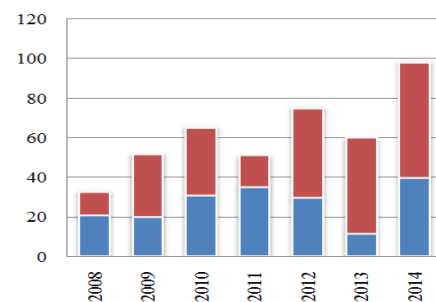
■ Structural and rural development
■ Miscellaneous (not allocated)

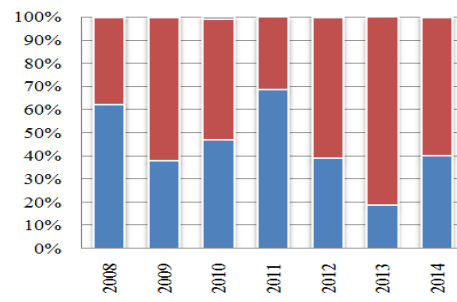
■ Competitiveness
■ Rural economy and population

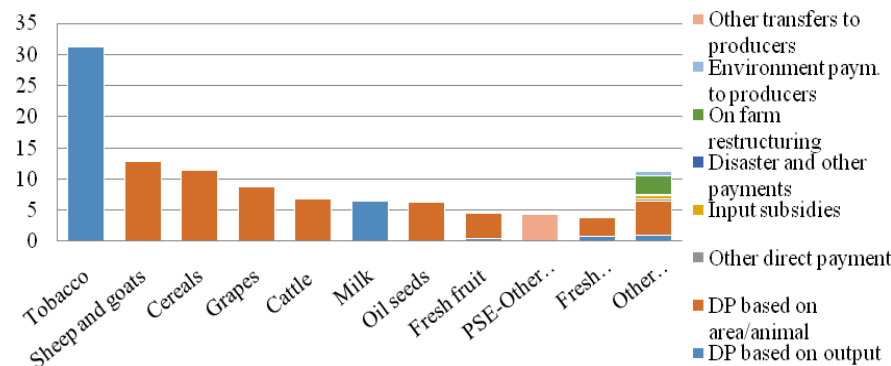
■ Environment & countryside
■ RDP- miscellaneous

■ DP based on output
■ Decoupled payments

■ DP based on area/animal
■ Other direct payment

■ Other transfers to producers
■ Environment paym. to producers
■ On farm restructuring
■ Disaster and other payments
■ Input subsidies
■ Other direct payment
■ DP based on area/animal
■ DP based on output

Проценка на националната земјоделска политика (15)

► ***Податоци во процесот на проценка***

► Статистички податоци

- Макро-економски индикатори
- Површини и број на добиток
- Производство
- Пазар и цени
- Структура и број на стопанства

► Податоци за работењето на стопанствата

- Макро ниво: економски сметки во земјоделството
- Микро ниво: FADN

Податоците и проценката на националната земјоделска политика

▶ ***Податоци во процесот на проценка***

▶ Податоци за политиките

- ▶ МЗШВ: хоризонтални мерки, мерки за градење институционални капацитети ...
- ▶ Платежна агенција (АФПРЗРР): програми за: ФП и РР, IPARD ...
- ▶ АХВ – мерки поврзани со безбедноста на храна, мерки во сточарството поврзани со ветеринарното здравје и контрола ...

▶ ***Прашањето за квалитетот на податоците!***

